

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT.

I. szám 1892.	KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYBSÜLET.	266. sz. 1914.
------------------	-------------------------------------	-------------------

Bismark herceg első útazása magyar földön.

Írta: Hangay Oktáv.

A mai német birodalom megteremtőjét, 1852-ben a porosz király követnek küldötte Bécsbe, főleg a vámszövetség függő kérdéseinek elintézésé céljából. Kiküldetése idejében Ferencz József császár Budán tartózkodott s így Bismarknak is oda kellett utaznia.

Bismark Ottó felesége Puttkamer Johanna volt, kívül szeretetteljes házasságban élt halála napjáig. Feleségéhez írt leveleit nem régen fia, Bismark Herbert adatta ki a stuttgarti Cotta-céggel. Az egyszerű stílusban írt, családias boldogságot tanúsító levelek, épen Bismarkot az embert mutatják be az olvasónak; feleségével nem volt szükséges a ravasz diplomáciának valóságrejtgető modorát követnie. Érzelmeit őszintén önthette a levélpapírosra, nézeteit kockázat nélkül elmondhatta. Talán ezen okok miatt érdekelhetnek bennünket magyarokat azon levelei, melyeket Budáról és Szolnokról küldött „Mein geliebtes Herz“-ének.

Hazánk legrs. moróbb korszakában, az osztrák kényuraság dözslésének idejében szerencsétlenül bennünket Bismark; akkor, midőn Magyarország földarabolt osztrák tartományként németfil kormányoztatott s a letiport szabadságharcnak még életben maradt vezéremberei külföldre menekültek, vagy a kusteini és josefstadti osztrák börtönökben szenvedtek. Felesleges mondanom, hogy Bismark a magyar 1848 iránt, csak oly nézettel volt, mint akármely osztrák generális. Anyósa Puttkamer asszony, született nemes Glasenapp, egyik levelében nem titkolhatta el a magyar gyásznapok iránti rokonszenvét; mire Bismark „Berlin 1849. nov. 4“ kelt levelében ugyancsak kioktatja anyósát:

„Ha különben tegnapi leveledben aggódol Johanna¹⁾ miatt, hogy vérszomjas örömet érez az osztrák régiönbifóság felett, nyugodj meg, annyira politikahiányos ő, hogy épen leveled folyfán kellett neki elmagyaráznom, miszerint Magyarországon néhány útraköt (Rebellen) felakasztottak. Nálad azonban édes Mutsikám, Rousseau-féle nevelési elvek kísértének, melyek XVI ik Lajost odajuttatták, hogy mivel irtóztott egyetlen embernek is jogalapon kimondani halálát, milliók vesztének okozója lett. Te nagy rokonszenvet érezel *Battyáninak* valamelyes családja iránt; hát azon ezernyi ártatlan ember iránt, kiknek asszonyai özvegyekké, gyermekei árvákká lettek, ama *rebellisek* örült nagyravágyása és felfuvalkodása miatt, mellyel — mint Moor Károly²⁾ — a maguk módjára boldogítani akarták a világot“.

¹⁾ Bismark felesége.

²⁾ Schillernek „A haramiák“ drámájának főalakja.

Midőn Bismark ily felfogást árul el a magyar gyásznapok megítélésében, levelének vége felé bizonyos neheztelő önvonatkoztatással bírálja a szabad népek előtt mindig gyalázatos emlékü Haynau tábornokot:

„Bocsáss meg, (írja tovább anyósának) hogy oly hosszasan írok a dolog felől, de személyesen érintve is érzem magamat, mert ha egykor hívatva lennék hatósági hatalmat gyakorolni, épen nem szeretném ha Johanna *oly szemekkel tekintene reám, mint te Haynaura*. Különben ez utóbbi Kassalból való, a mostani választó hesseni nagyherceg öregapjának természetes fia.“ (Haynau törvénnytelen gyermeke volt I. Vilmos hesseni hercegnek Ritter Róza ágyasától, kit később Lindenthal néven az apaherceg bárónévá emelt.)

Bismark budai tartózkodása alatt feleségéhez írt német levele már a szelidebb túristai benyomások derűjét árulja el. Lefordítva ekként hangzanak annak hangulatot festő sorai:

„Ofen 1852. 23. juni. — Édesem, épen most jövök a gőzhajóról s a kínálkozó pillanatot, míg Hildebrand málhámmal megérkezik, jobban ki nem használhatom, mintha neked ezen nagyon keletre fekvő, de igen szép helyről kicsi szeretetjelt küldök. A császár kegyelmesen várában adatott szállást s itt ülök nagy boltíves csarnok nyitott ablakánál, melyhez fölcsendülnek Pestnek estharangjai. *A kilátás gyönyörű*. A vár magasan fekszik, alattam a lánchidtól átfivelt Duna, mögötte Pest, mely téged Danzigra emlékeztetne; tovább Pesten túl a végtelen síkság a kékvörös alkonyi ködben elmosódva. Balra Pesttől látom fölfelé messze, igen messze a Dunát; balra tőlem a jobbspártot előbb Buda városa szegélyezi, e mögött a Vicenza mellett fekvő Bericihez hasonló hegyek kékek és kékebbek, azután a háttérben izzó esti égben barnavörösek. A két város közepén át terül el a széles víztükör, mint Linz mellett, a lánchidtól és egy erdős szigettől megszakítva. „Es ist auf meiner Öhre ausgeseuchnet!“ (Írja a magyarok németségét utánozva.) *Csak te hiányzol angyalom*, hogy veled élvezhetném e kilátást: akkor az teljesen szép lenne. Az út is, főképp Esztergomtól Pestig, örömdőre vált volna. Képzeld az Odenwaldot és Taunust közel egymáshoz szorúlva s a közöttük levő tért Duna vízzel megtöltve s itt-ott főleg Visserad (Visegrád) mellett valamicske Dürrenstein-Agstein. Az útnak árnyoldala volt a napoldala; süttött mintha tokajit kellene a hajón termelni s az útasok sokan voltak; de képzeld egy szál angol sem, ezek még nem fedezték fel Magyarországot. Különben elég sok furcsa ember, minden keleti és nyugati nemzetből, mocskosan és mosakodva. Jó útitársam Kudriafsky kedves tábornok volt, kivel egész idő alatt a hajókerék fedőjén ültem s dohányoztam“.

Levelének folytatólagos részei nagyon magánügyes dolgokról referál, csak egy helyütt tör ki a diplomata férjnek dicsérő szava a magyar főváros szépségéről:

„Csak egy pillanattig lehetnél itten s tekinthetnél a homályos ezüstös Dunára, a sápadtveres háttérű sötét hegyekre s az alúl Pestről fölcsillogó lámpákra, *Bécs nagyon vesztené nálad értékéből* Buda-Pest ellenében, mint a magyar nevezi.“

Írja pedig ezeket Bismark 1852-ben, mikor Budapest alig 180 ezer lakóval, teljes szabályozatlan Dunaparttal, az alig 3 éves lánchidat kivéve, rendezetlen utcákkal dicsekedhetett és tekintettel a beállott osztrák katonai uralomra, minden tekintetben a tespedés és tépelődés színhelye volt.

Bismarknak különben nem is lehetett panasza budai követsége alatt.

Császári fogatokon vitték, a gőzhajók nagy porosz fekete-fehér lobogókat húztak árbcokra és az akkor 20 éves uralkodó ünnepélyes kihallgatáson fogadta azt az embert, kinek égisze alatt 14 év múlva a königgrätzi nagy vereség végbement. Tiszteletére az egész ott levő udvar kirándulást tett a „Szép júhászné“ erdős vidékére, még az akkori hercegprimás (Scitovszky) is társaságában volt Bismarcknak, ki ezen kirándulásban nyert tapasztalatait élénken leírja feleségének.

Legérdekesebb kirándulása volt azonban Bismarcknak, midőn reá szánva magát, hogy *Kecskemét* és *Szolnok vidékét* látogatja meg. A pest-szolnoki vasút már 1847 szept. 1-je óta forgalomban volt, de a vasutat csak Alberti-Irsáig vette igénybe, hol mint a Windischgraetz herceg vendége nézte meg az akkor bizonyára vadonabb és regényesebb alföldi életet. Az osztrák tisztek kalaúzolása és félelmetes nagyzolása látszik Bismark levelében midőn így írja le kalandjait a solnoki mezőkön:

„Katonai fedezet nélkül nem engedtek utazni, mivel a vidék lovas rablóbandáktól — „hier Petyaren genannt“ — van veszélyeztetve. Terebélyes hársfa alatt elfogyasztott kényelmes reggeli után, alacsony szalmazsákos paraszt szekérre ültem, elől 3 pusztaló befogva; az ulánusok megtöltötték karabélyukat, nyeregbe ültek és hajtottunk sebes vágatással; Hildebrand egy magyar szolgálóval az első szalmazsákon, a kocsis sötétbarna bajúsos paraszt széleskarimájú kalappal, hosszú szalonnafényű fekete hajjal, a gyomor felett nem terjedő inggel s így saját bőréből kimutatva tenyéryi sötétbarna övet, ameddig a fehér gatyá (Bism-nál Hosen) kezdődik, melynek mindenik szára beválna asszony szoknyának és térdig érő, honnét a sarkantyús csizmák kezdődnek. Képzeld szilárd gyeptalajt, sítak mint az asztal, melyen mértföldekig nem látsz egyebet, mint a félvad lovaknak és ökröknek ásott kútak magas kopasz kútgemeit. Fehérbarna ökrök karhosszú szarvakkal, bozontos jelentéktelen lovak ezrei, riadók miként a vad, lovas, félmezítelen pásztoroktól lándzsaaalaki bottal őriztetve; végtelen disznócsordák, köztük mindig egy szamar, mely a pásztor bundáját, esetleg őt magát hordja, nagy tűzok csapatok, nyúlak, hörcsökökéle ürgék; helyenkint sós-vízű halastó mellett vadlúdak, rucák, bibicek, ezek voltak repülő tárgyaink, melyek mellett mi is repültünk azon 3 óra alatt, míg 7 mértföldnyit *kocsiztunk Kecskemétig*, rövid megállással egy csárdánál.“

Kecskemét, mely 1857-ben lett törvényhatósági joggal felruházott város, nem tehetett nagy benyomást az Alföldre kirándult Bismarkra; nagy sáros falu volt, akkor körülb. 34 ezer lakossal, kik ugyancsak megbámúlhatták a katonai kísérettel középük elkerült idegen követembört, kinél a hatóság is tisztöletét mögtötte. Bismark az ott állomásozó katonatisztekkel töltötte el megérkezése napjának (jun. 27.) estéjét, de igen telebeszélhették őt *rablóhistóriákkal*, mivel levelében is félelmetes hangulatot okozhatott feleségének, midőn folytatja:

„Éppen azon vidéken, hova utaztam, vannak a leggonoszabb rablófészek, a Tiszánál, hol a mocsarak és pusztaságok miatt kiirtásuk lehetetlen. Ezen „Petyaren“ (betyárok) kitűnően lovasítva és fölfegyverkezve, 15—25 emberből álló bandákban támadják az útasokat és lakóházakat és másnap már 20 mértföldnyire elszágúldottak. Tisztességes emberek iránt udvariasak. Én készpénzem nagy részét s a csinos csörgőórát Windischgraetz hercegnél hagytam, csak némi fehéreneművel voltam s tulajdonképpen csiklandozott a vágy, hogy ezen *nagybundás*, lóháton ülő, kezükben duplapuskát, övükben pisztolyt hordó s a helyi köznemesekből eredő rablókkal, — kiknek *vezérei fekete álarcot* viselnek — kö-

zelebbről megismerkedjem. Néhány nap előtt a velük megütközött csenő-
őrök közül többen elesetek, de két rablót elfogtak s Kecskeméten rögtön-
ítélettel agyonlőtték. Ilyesmiket a mi unalmas vidékeinken nem igen
érünk meg. Reggeli fölébredésed idejében nehezen gondolhattad, hogy
most a *Kúnságban* Félegyháza és Csongrád vidékén vágatunk Hilde-
branddal a pusztán keresztül, egy kedves, napbarnított ulánus tiszttel
mellettem, előttünk a szénában töltött pisztolyok s utánunk egy kom-
mandó ulánus, *felhúzott karabélyokkal* markukban, tüskén-bokron kergetve.
Három ló húzott bennünket, szakadatlan Rosa (mond ruscha), Csillak
(Stern) és Petyar (Vagabund) neveken nógatva, kérve a kocsistól; míg
az ostornyelet haránt feje fölött tartva, mega mega-t kiált s a galopp
zúgó karriérbe csap át. A rablók nem mutatták magukat; amint kedves
barna hadnagyom mondá, szürkület előtt megtudhatták, hogy fedezettel
útazom, de bizonynyal van belőlük azon derék. tisztelen kinéző parasz-
tok között; kik az állomásokon a varrottas, földig érő, újjatlan birka-
bundákban bennünket komolyan szemlélték s becsületadó *isten adiamék*
(Gelobt sei Gott) üdvözléssel köszöntöttek.“

A levél leírásokban tagadhatatlan bizonyos naivitás s Bismarknak
amaz igyekezete, hogy felesége előtt minél regényesebbnek, kalando-
sabbnak tetszelegjen. De az is bizonyos, hogy a 48-iki idők után, a
Rózsa Sándorok, Patkó Bandik, Zöld Marcik és más betyárbandák ro-
mantikája s valószínűlten rablőhistóriák képezték az idegenek érdeklők
désének tárgyait és Bismark osztrák ulánus tisztjei, a homoktengere-
átkocsikázásának unalmas óráit, bizonynyal a Petyaren-ek harcias fosz-
togatásaival igyekeztek élénkíteni. Bismark a később írt sorokban 63 sze-
kérnek és 80 embernek kirablását meséli az elbeszélések után!

A nagy melegben tett alföldi kirándulásából Bismark június 28-án
visszaérkezett Pestre. A megelőző estét Szolnokon mulatta el, amint fele-
ségének elsorolja:

„Úsztam a Tiszában, láttam csárdást táncolni, sajnáltam, hogy raj-
zolni nem tudok s a mesés alakokat nem vethetem papírosra, — ettem
paprikás csirkét, kecsagét és tokot, sok magyar bort ittam, Nannének
írtam, most meg ágyba készű:ök, ha a cigányzene aludni enged. Jó éjt
angyalom. Isten adiamék.“

Június 29-ét Bismark még Pesten töltötte. Nagy hőségről panasz-
kodik, „mely arcomról a bőromet lehámozta“; megfürdött a Dunában s
a sétatéren kitűnő cigányokat hallgatott meg. Megemlékezik még azon
beszélgetésről, melyet a „fiatal császárral“ ebéd után a budai vár ablak-
fülkéjében végzett a *porosz katonai szervezetről*. Hogy mit beszélt, azt
nem említi fel, de a budai váráblakon 1852 június 29-én lengedeztek
ama titokzatos porosz hadi manócskák, melyek 1866-ban a bécsi Burg
ablakait már harci fúriák alakjában rengették meg.

Kalánfürdő.

Az erdélyi fürdőknek a löbbek között igen nagy bajuk és nyomorúságuk az, hogy a fürdőzési időszak igen rövid időre terjed. Hiszen ez alig két hónap, de legtöbbször csak hat hét. Rendszerint e rövid idő alatt akarja a pincér, a vendéglős, a bérlő, a fürdő személyzet stb. egész esztendőre valóját megkeresni. Nagyon természetes tehát, hogy ilyen viszonyok között a mérhetetlen drágaság miatt hiába kívánjuk és óhajtjuk fürdőinknek látogatását. A zsebkérdésnél a legtöbbször hiába hivatkozunk a hazafiságra, mert közönségünk inkább megy az olcsó és nagyobb kényelmet nyújtó külföldi fürdőkre, jóllehet bajára a hazai fürdő talán sokszor gyógyítóbban hathatna.

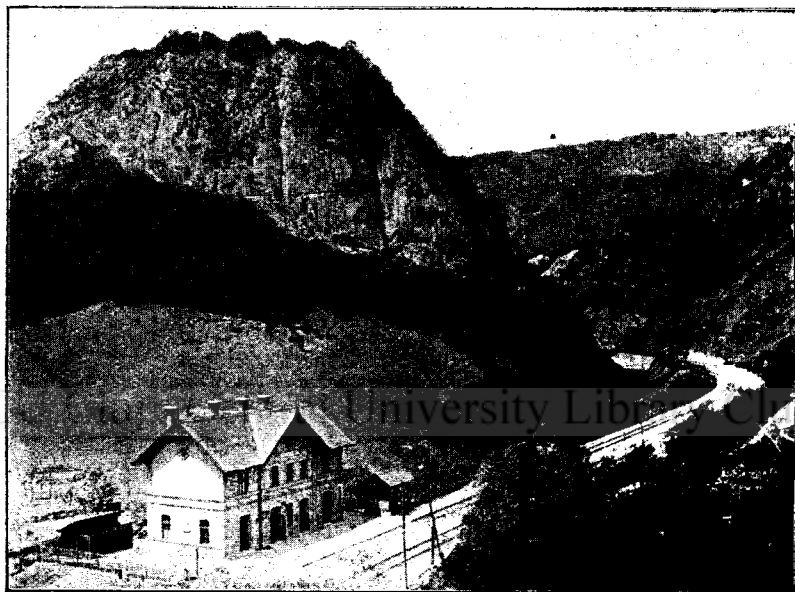
E fürdőügyi említett nyomorúság alól mentesítette magát végre valahára egyik erdélyi fürdők. Ez a fürdő nem más, mint a Hunyad vármegyében levő Piski pályaudvar gőcponttól 14 klm.-re a Piski-Petrozsény vasúti vonalon fekvő vasúti állomással is bíró Kalánfürdő, hol naponta tíz vonat közlekedik. Tehát e fürdőnek a közlekedési nyomorúságokkal sem kell küzödni. E fürdő újabban egész esztendőre, tehát téli nyári használatra is berendezkedett és új bérlője az Algyógyfürdőről előnyösen ismert Salamon Sándor fürdőigazgató bérlő Kalánfürdőt egész éven át nyitva tartja.

Kalán fürdő Erdélynek legrégebb fürdője már a rómaiak idejében megbecsült és csodás hatású gyógyfürdő volt. Erős a reménységünk, hogy ha az egész éven át nyitvatartás nagy előnyét kellőleg kihasználják, kilátása lehet szép jövőre, felendülésre. A fürdő egyik forrása teljesen elszigetelt mintegy 6 méter magasra emelkedő szikladombból fakad és a fürdő medence 5 méter szélességben 14 méter hosszúságban 7 méter mélységre egész függőlegesen már a rómaiak idejében kanálalakúlag metszetett be. A kanálalakról kapta a fürdő nevét is. A fürdőmedencéből, mely a maga nemében érdekes látványosság, 29 és 32 C^o között váltakozó természetes meleg dús kénes, jódos és szénsavas víz bugyog fel, amelyet 1 méter széles kőbevésett csatorna vezet el.

A fürdő vize orvosilag ajánlva van csuzos és köszvényes bántalmaknál, idült ízületi gyulladásoknál, ízületi merevségeknél és mindennemű rheumatikus bajoknál, ideggyengeségeknél, különböző idegbántalmak kapcsán fellépő bénulásoknál, csonthártya loboknál, csonttöréseknél, bőrbántalmaknál, idült viszketegségnél, alszár fekélynél, a görvélykór enyhébb alakjainál, angolkóránál, női bajoknál; továbbá a táplálkozás és vérképzés egyes zavarainál és mindama betegségeknél, amelyekel az orvosok a természetből melegvizekkel szoktak gyógyítani.

A fürdő szobái elég jól és kényelmesen vannak butorozva és minden időben napi 1—3 koronáért bérelhetők. Huzamosabb ideig való otttartózkodásnál olcsóbb ár is alkudható ki. Az ételek és italok minősége és árai ellen sem emelhető kifogás. Gondoskodva van a szórakozásról is, mert fedett tekepálya, olvasó terem könyvtárral és nagy táncterem áll a vendégek rendelkezésére. Nyáron át jól szervezett cigány zenekar napi térzenével mulattatja a közönséget. A posta naponként kétszer kézbesítetik és szállítatják el. Kalán-fürdő, mint

turistasági kiindulási gócpont is figyelmet érdemel, mert élvezetes kirándulást lehet onnan rendezni a püsztakaláni vírágzó vasmű telephez, a történelmi nevezetességű Piskire, a vajdahunyadi pompás lovagvárhoz, mely egyike a legszebb műemlékünknek régi fényben, ragyogásában. Rendkívül érdekes látnivaló még Vajdahunyadon az állami vasgyár folytonosan égő hatalmas olvasztó kohója. A fürdőtelepre hívogatólag íntegyet égbenyúló csúcaival a tengerszemeiről, vad szakadékaikról és zergéiről híres Retyezát. Közel van a Kudzsiri kohó és a kudzsiri havas, továbbá Hátszeg város és Déva érdekes váromjával. Meg kell említenem még az ugyanazon vasúti vonalon fekvő híres Boli-barlangot, Petrozsényt, Vulkánt és

Boli-barlang állomás.

Lupényt országos hírű kőszénbányászatával, továbbá a festői vadregényes Szurduk-szöröst. Ezek mind felejthetetlen benyomást gyakorolnak a természeti ritkaságokat kereső és kedvelő turistákra.

Egyesületi tagjaink, valamint azoknak családtagjai *július és augusztus hónapokat* kivéve az év bármely szakában *személyenként napi 4 koronáért* július és augusztus hónapban pedig napi *5 koronáért* kedvezményes teljes penziót kaphatnak. E kedvezményes penzió áll: kényelmes szobából álló *lakásból*, kávé, tej vagy aludtej *reggeliből*, 3 fogásos *ebédből*, friss sült *vacsorából* és naponta egyszer letszés szerint választható *füredből*. Kirándulások alkalmával, bármely időszakban, *arc képes igazolóval* felszerelt tagjaink, tekintettel arra, hogy a rövid időre terjedő tartózkodás miatt a penziót igénybe nem vehetik, a szobaárak és fürdőkből 50%, étel és italárakból pedig 15% kedvezményben részesülnek.

M. K.

A magyar fürdők mostohaügye,

Statisztikai adatok igazolják, hogy az idegenforgalom legtöbbször a fürdőkön és a fürdők körül bonyolódik le, sőt a túrista-kirándulások legnagyobb része is oda irányul és a legtöbb kirándulónak, hegymászónak kiindulás pontja mindig valamelyik alkalmas fekvésű fürdő. Többek között egyesületünk ez okból is mindig igen nagy súlyt helyezett fürdőügyünk fejlesztésére. Első nagyobb arányú és mélyre ható egyesületi akciónk volt egy fürdőügyi szakosztálynak szervezése. Kiadványainkban, folyóiratunkban, sorozatos veifített képes előadásainkon, bel- és külföldön rendezett időszaki és állandó kiállításainkon a hazai gyógyforrásokat és fürdőket állandóan ismertetjük és az észlelt bajok orvoslása céljából a közigazgatási hatóságoknál és a kormánynál állandóan lépéseket teszünk. Nem állíthatjuk azt, hogy a meg nem szűnő, szakadatlan munkának ne volnának némi eredményei. Hiszen szemmel látható jelenség, hogy úgy a belföldi, valamint a külföldi közönség ma már fokozottabb mértékben érdeklődik fürdőink iránt. De mit ér ez, ha a hazai fürdők szervei bajok miatt fejlődés-képtelenek. Ezekre minden eredmény nélkül számtalanszor rámutattunk és illetékes helyeken az orvoslást állandóan szorgalmazzuk. Az országos balneologiai egyesület ugyanezt teszi, a mikor részletesen megokolt körlevéllel a nagy közönséghez fordul és kér mindenkit, akinek módjában áll, tegyen valamit az országos ügy érdekében.

A körlevelet egész terjedelmében közöljük és azt t. tagtársaink becses figyelmébe ajánljuk.

A magyar fürdők ügyéről.

Közeledik a tavasz s ha majd ismét virúlnak a fák és zöld lesz a mező, akkor szép Magyarhon lakossága, különösen annak pénzesebb része, ismét útnak indul, hogy benépesítse a külföld gyönyörű fürdőit.

És megindul újra a sajtó kesergése a magyar fürdők silány és züllött állapotán; *szidni fogják őket és hagyni fogják abban a nyomorúságban*, amelyben keletkezésük óta leledeznek.

Így megy ez évtizedek óta. Vezércikkekben, tárcákban és panaszos fürdőlevelekben zengik el, hogy mennyivel különb odakint és mily drága, mily rossz idehaza minden amit a magyar fürdők nyújtanak. És a mi szegény magyar hazánk évente szegényebb lesz azzal a sok millióval, amit kiviszünk és még szegényebb azokkal a milliókkal, amelyeket behozhatnánk és a magunk javára előteremthetnénk.

Kérdjük: miért van ez így? és nem lehetne-e másképen?

Az Országos Balneologiai Egyesület 25 éve küzdökdik, hogy ezt a beteg állapotot megváltoztassa. 25 év előtt rámutatott arra, hogy igenis

van mód rá, hogy azt a gazdag kincset, ami a magyar gyógyforrásokban rejlik, kiaknázhassuk és hogy nem a vállalkozók élehetlenségén múlik, ha ez eddig meg nem történt. Rámutatott arra, hogy a magyar fürdők legmostohább elbánásban részesülnek úgy a kormányzat, mint a nagytőke részéről. Rámutatott arra, hogy csakis egy *egészséges magyar fürdőtörvény* megalkotásával lehetne ezen a bajon segíteni és *25 éve könyörög egyik kormánytól a másikig; alkossák meg a magyar fürdőtörvényt!*

Az utolsó két évtized minden kormánya belátta a kérelem jogos voltát és foglalkozott az ügyel. Foglalkozott 1893-ban *Wekerle Sándor* kormánya és elkészítette az első törvényjavaslat tervezetét, 1901-ben *Szell Kálmán* a másodikát, 1908-ban újra *Wekerle Sándor* kormánya a harmadikat, 1911-ben *gróf Khuen-Héderváry* kormány a negyediket.

És ime ma, 25 év munkája után ott állunk, hogy nincsen fürdőtörvény; hogy a magyar fürdők alig egy tapodtat haladtak előre és hogy az a néhány fürdő, amely nagy áldozatokkal, saját erejéből előretörtet, keserű csalódások hatása alatt megállott az út közepén. Ijesztő példája ez annak, hogyan senyved el minden gazdasági törekvés e hazában és hogyan riad el mindenki: tőke és vállalkozó attól, hogy a fürdőügyhöz csak közeledjék is.

Hiszen ismeretes, hogy alig van a külföldnek olyan gyógyforrása, mint pl. Bálványosfürdő, Borszék, Herkule-fürdő, Héviz, Korond, Szilacs, Szováta, Trencsén-Teplic, Tusnád, Pöstyén és van-e felségesebb tájéka az Alpoknak, mint aminőt a regényes Tatra vagy a Fogarasi havasok, a Retyezát, a Hargita nyujt?! *És csakugyan olyan élehetlen a magyar vállalkozás*, hogy ne tudná megteremteni azt, amit külföldön még a naiv tiroli és svájci paraszt is eltalál? Csakugyan nem tudná értékesíteni a források erejét, a vidék szépségét a nagy közönség kedvére és kényelmére? Hiszen azt látjuk, hogy a külföldi fürdők hemzsegnak a magyar származású vállalkozóktól? *Hát miért nem maradnak ezek itthon és miért értékesítik tudásukat éppen külföldön?*

*

Egészen bizonyos, *hogy nem igaz az, miképp e nemzet fiai élehetlenek* volnának és nem igaz az hogy nem tudnók itthon is megteremteni azt az idegen fogalmat, amelyből milliókat lehet kovácsolni. De ahhoz, hogy a magyar fürdők fellendüljenek, nem elegendő ha tavasszal megindul a lapokban a szidalmi áradat, amint az eddig történt. Látjuk, hogy ez a magyar fürdőügynek vajmi keveset használt. Ahhoz elsősorban az szükséges, hogy megalkottassék a magyar fürdőtörvény, amely egyrészt gondoskodik a fürdők rendjéről és csendjéről, rendezett viszonyokat teremt a fürdővállalkozás és a szűk látkörű, nehézkes, sőt sokszor kapzsi községek és hatóságok között; másrészt szerető kézzel támogatja azokat ott, ahol támogatásra szorúlnak. A már négyszer megtervezett fürdőtörvényben nincsen egyéb, mint amit ezernyi apró iparvállalat amúgy is megkap ezen országban. Főbb pontja:

1. A fürdőkre vonatkozó közigazgatási intézkedések, amelyek a közegészségügy, a rend, a közbiztonság a fürdővendégek és a fürdőtulajdonosok érdekeinek kellő megvédését célozzák.

2. A gyógyfürdőknek megadandó védőterület és kisajátítási jog, adó, illeték, szállítási és egyéb kedvezmények, melyeket a törvényhozás ugyanolyan sőt nagyobb mértékben is számtalan más vállalkozásnak megadott már.

3. Fürdővállalatok hitelképességének megteremtésére szükséges törvényes intézkedések, amelyek önmagukban véve az államra nézve semmi nemű megterhelést nem jelentenek.

A fürdővállalatok fejlesztéséhez feltétlenül szükséges törlesztési hitel igénybevétele. Ennek megteremtése végett az államtól egy kamatbiztosítási tartalék-alapnak bizonyos időn át évi 400.000—600.000 koronával támogatását kérjük,

Ezen állami áldozat sem jelent azonban állami kamatmentes kölcsönt, vagy szubvenciót, amely közvetlenül az államnak vissza nem térül és aminőt egyes iparvállalatok, segélyre szoruló földművelő vidékek, a helyi érdekű vasutak többszörösen nagyobb összegben kaptak és kapnak. Mi csupán oly *állami előlegeket* kérünk, amely arra szolgál, hogy a tőkének a fürdővállalatokkal szemben mutatkozó bizalmatlanságát legyőzze és amely legnagyobb valószínűség szerint teljes összegében az államnak közvetlenül is visszatérül.

Az az áldozat tehát, amelyet az ország összes gyógyfürdőinek intenzív fejlesztése az államtól megkíván, *nem nagyobb, mint amit az állam egy-két vármegye állattenyésztésének fejlesztése érdekében — nézetünk szerint igen helyesen — évi költségvetésébe felvesz!*

Találkozunk azon ellenvetéssel is, hogy miért fejlődnek a külföldi fürdők állami támogatás nélkül. Legyen szabad rámutatnunk a felfogásnak gyökerében téves voltára. Eltekintve attól, miszerint a külföldi fürdők sokkal régebbi multra és kulturára tekinthetnek vissza és e tekintetben ugyanúgy állanak magyar fürdőinkkel szemben, *mint a külföldi ipar a magyar iparral szemben*, külföldön az állam és egyéb testületek a legmesszebbmenően támogatják még anyagilag is a fürdőket. *Így például az osztrák belügyi tárca költségvetésében „Unterstützung sanitärer Unternehmungen“ cím alatt 1914-re 4000.000 korona van felvéve, amiből keletkező fürdővállalatok új beruházások, hosszú lejáratú kamatmentes kölcsönökben részesülnek, amit konkrét példákkal tudunk igazolni; s a kis Tirol egymaga évente 3 milliót költ idegenforgamának emelésére.*

Ezenkívül a külföldi fürdők legjelentősebb része az államnak, az országnak, vagy a községeknek tulajdonába van (Karlsbad, Marienbad, Franzesbad, Gastein, Ischl, Meran, Grado, Bad Nahueim, Baden-Baden, Svinemünde, Kolberg, Vichy, Ems etc.), amelyek kellő tőke felett rendelkeznek!

Ámde ki ad hitelt a magyar fürdőknek? Hiszen az Osztrák-Magyar Bank alapszabályai még a jelzálogkölcsönt is lehetetlenné teszi számukra! Hát hogyan lendülhet fel az építési, a vállalkozási kedv, ha *sem hitele, sem bizalma, sem becsülete, sem a kormánytól, sem a pénzügyintézeteknél nincs?!*

*

Az Országos Balneologiai Egyesület küldöttségileg fordult a jelenlegi Belügyminiszter, Pénzügyminiszter és Kereskedelmi miniszter urakhoz és kérte őket, hogy vigyék végre dülőre a magyar fürdőtörvényjavaslat sorsát. Ha nem akarják megadni mindazon kedvezményeket, amelyeket már az előző kormányok kilátásába helyeztek, akkor adjanak legalább annyit, amennyit adhatnak. De ne hagyják a magyar fürdőügyet tovább is azon a lejtőn, amelyen ezidőszerint van és *ne hagyják veszni az országnak ezt a fontos gazdasági érdekét. Hiszen a hazai gyógyfürdők fejlesztése egy kész iparág, amelyet nem is megteremteni, csak nyomorúságból feltámasztani szükséges.* Olyan iparág, amely egyúttal a köz-

egészségügynek is fontos szolgálatokat tesz, Ol. an iparág, mely nem kizárólag egyes emberek vagyonosodását jelenti, hanem egész érdekelt közönségét és környékét. Nagyonbbrészt hegyvidéki, *támogatásra szoruló népességről van szó, amely ennek révén kenyérhez jut.* Az csekély áldozat pedig, amelyet a Magyar Állam a fürdőtörvénynek hozna, szászorosan megtérül, mert bizonyos az:

hogy az ország östermelése, ipara és kereskedelme a bel- és külföldi fürdővendégek révén, úgy magukban a fürdőkben, mint az ország többi részét is élénkítő idegenforgalom által erőteljes fellendülést nyerne;

hogy a közegészségügy lényeges javulása állana be;

hogy végül az államkincstár egyenes és jogyasztási adókban és illetékekben, vasúti személy- és teherszállítási díjakban kiszámíthatatlan új bevételre tenne szert és többszörösen visszanyerné azt a csekély áldozatot, melyet nyújtana.

*

Az ország legelőkelőbb orvostestülete: a Budapesti kir. Orvos-egyesület a múlt évben szintén foglalkozott a magyar fürdőügygyel. Ennek eredményeképen felterjesztést intézet a m. kir. Kormányhoz. Nem kell ehhez kommentár!

*

A Magyar Balneologiai Egyesület könyörög a m. kir. Kormányhoz, könyörög az országgyűlési képviselőkhez és minden magyar emberhez, tekintsek ezt a kérdést végre sürgős jellegűnek, amelyet meg kell oldani. A megoldás nem nehéz, hiszen minden elő van készítve, csak egy kis jóakarát és ügyszeretet kell hozzá, amelyet jelen sorainkkal felkelteni óhajtunk. Bízvást reméljük, hogy a mérvadó körök meg fogják hallani szavunkat!

BCU Cluj / Central University Library Cluj **Az Országos Balneologiai Egyesület.**

KÖNYVESHÁZ

L'opera del Club Alpino Italiano nel primo suo cinquantennio 1863—1913. (Az itáliai alpesi club emlékkönyve 50 éves jubileuma alkalmából). Torino 1913 4° 282 l. több műmelléklettel. A Club Alpino Italiano múlt év szeptember havában ünnepelte 50 éves fennállásának jubileumát, melyre egy fényes emlékalbumot adott ki — pompás tartalommal, gyönyörű képekkel.

Végiglapozván ez albumot: szép képei, tartalma, nyomása egész kiállításra méltó a club izzó hazafiságtól és áldozatkészségtől áthatott férfiaihoz és az előkelő egyesülethez.

Tartalma bizonyosságot tesz az C.A.I.-nak a túristaság, néprajz, természet-

tudomány és ezek minden elképzelhető segéd tudományára kiterjedő munkásságáról — hívatott, lelkes férfiak tollából, kik lelkes munkájukkal — valóságos emlékművet emeltek clubjuknak. Bemutatják képekben kiváló személyiségeiket, gyönyörű tájait, néprajzi fölvételeiket, menedékházaikat, muzeumi gyűjteményeiket, festőművészeik alkotásait az Alpe-sekről, florájukat, obszervatoriumaikat stb.

Az album 37 fejezetet tartalmaz.

Az első a club történetét foglalja magában. Írója Giuseppe *Lampugnani* lelkes tollal adja képét annak a céltudatos és hazafias munkának, melynek eredménye a nagy alkotás: a

C.A.I. — 1863 augusztus 12-én *Sella Quintino* három társával megmászták a Montevisot. Ugyanazon év októberének 23-án megalakult Turinban a club, mely akkor még csak Piemontra terjedt ki s az olasz államok egyesülése után 1867-ben már egész Itáliára kiterjedővé fejlődött. Ekkor tartották első évi kongresszusukat, melyet azután minden évben megismételték. Hazafias lelkesedéssel, a barátság ápolásával, komoly, tudományos munkával, jó kedvvel folyik a munka. *Sella* és három társának vállalkozása után 1863-ban 200 tag szövetkezett; a taglétszám rohamosan nőtt — 1873-ban már 1500, 1883-ban 3683, tíz évvel később 4183, 1903-ban 5358 s ma 9036 tagot számlál a club. Tiszteleti elnökei, dístagjai sorában látjuk *II. Viktor Emánuel*, *I. Umberto* és *III. Viktor Emánuel* királyt mint tiszteleti elnököket, *Tomasso* genuai, *Amadeo Aostai* herceget, savoiai *Margherita* királynőt mint tiszteleti tagokat; a jelenlegi díszelnök *Luigi Amadeo* abruzzói királyi herceg. Elnöke jelenleg *Camerano Lorenzo*.

A C.A.I. első kongresszusa után Olaszország kedvencét, a Monte Rosát hódította meg, földolgozván minden tekintetben e hegy óriást; utána a Mont Blanc, Matterhorn, Gran Paradiso, s mind ama hatalmas hegységek, melyek a határon öröködnék — újból meghódítottak, leirattak.

Lampugnani szeretettel mutatja be ama férfiakat, kik e nagy munkában részt vettek. Nagy szeretettel ír a papokról, szerzetesekről, kik elől jártak a hódítás munkájában, továbbá *Luigi Vaccarone-ról*, kit a club lelkének, a megtestesült hegyszeretnek tart. Büszkeséggel adja tudunkra, hogy nem csak az alpinizmus meghódító részével, hanem *Gastaldi* szellemében: „*miféle célja lehet vándorlásainknak, ha a természetet nem figyeljük meg*” — a club a tudomány minden ágával foglalkozott és foglalkozik

Megemlékezik az olasz alpinizmus vértanúiról — különösen Antonio

Carell-ről, ki megtanít arra, hogy kell élni és meghalni az eszme szolgálatában. A vértanuk helyébe egész csoportok léptek, kik bátor szívvel, lángoló honszerelémmel vették föl a megismerés és ismertetés harcát.

Majd felsorolja a club Olaszországon kívüli munkásságát — a *Sella* testvérek expedícióját a Kaukázusba, majd *savoyai Amadeus Lajos* abruzzói herceg fölfedező útját az északi jéges-tengerre, Amerikába, a Himalayára és Afrikába, mivel a C. A. I. a legmagasabb fokokra is dicsőséggel tűzte fel zászlaját.

Lampugnani szerint: „csak egy nagy nemzet, vagy egy nemzet, melynek homlokán a nagyság csillag a ragyog képes ily tettekre, s vonatkozással a Club Alpino Italiano kétkben ötágú fehér csillagos címére büszkén mondja: „E luce di stella non muore!” (A csillag fénye nem hal meg.)

Mint említettem a C.A.I. minden ágával foglalkozik a tudománynak. Terünk nem engedi, hogy mindazt leírjam, csupán röviden érintem mi különös tiszteletre késztet a C.A.I. iránt, melynek kiválóan tanulságos és követésre méltó elért eredménye minden igyekezete.

A C.A.I. összesen 122 menedékházat alapított; ezek az olasz Alpokon, az Appeninneken és Sicilia hegyein vannak. E menedékházakat a C.A.I. különböző osztályai építették; ötöt az anyaegyesület emelt, köztük a Capanna Regina Margheritát, a Punta Gnifettin a Monte Rosán 4559m. tengerszine feletti magasságban. E menedékház obszervatóriumúl is szolgál. Ezenkívül utakat és útjelzéseket készített Matterhornon, a Grand Jorassen, a Dent du Géanton s más helyeken.

Igen szép része e jubilaris albumnak az *Alpinizmus a festőművészetben* című fejezet. Sikerült reprodukcióban mutatja be *Perotti*, *Gilli*, *Bossoli*, *Balduino*, *Viani*, *Falchetti*, *Cressini*, *Cesare Maggi*, *Roda* stb. pompás képeit. A humornak is jutott

helye *Tejának* karikatúrájával. E rajz Sella Quintino első elnököt ábrázolja, ki egy hegytetőn áll, baljában a C. A. I. lobogó zászlaját, jobbjaiban kalapját emeli magasra; körülötte öregek és ifjak állanak, kiknek lelkesen kiált: „ha minden olasz férfi, asszony, gyermek és felnőtt legalább egyszer felmegy hegyeink legmagasabbjaira, úgy megígérem — hogy azon esetben, ha még egyszer az a szerencsétlenség ér, hogy pénzügyminiszter leszek, minden adójukat elengedem.“

A club képzőművészeti kiállításokat is szervezett, a központ aranyérmes alapított, melyet *Segantini* híres festő is megnyert egyizben.

Utoljára a club milanoi osztálya rendezett 191-ben szépsikerű műkiállítást.

Az Ethnográfia című fejezet hasonlóan bő tartalmu és szépen van illusztrálva. Már 1866-ban kiadattak az utasítások a népelet megfigyelésére és az 1869-ben megtartott kongresszuson *Celsea Emanuel* beszámol a gyűjtéssel s azzal zárja beszédét, hogy az Alpok és Appenninek voltak az őseimbek első lakóhelyei.

Majd a folklóre gyűjtést kezdik. Az egyes osztályok nemes versen-géssel állítanak muzeumokat etnográfiai gyűjtésük megőrzésére. A díszalbum felsorolja a gyűjtőket és gyűjteményeket. Legszebb muzeuma a turini Capucinus hegyen levő, mely az abruzzói herceg gyűjteményeit tartalmazza, azután alpin muzeumai vannak még Aostában, Biellában és Savonában.

A díszalbum többi fejezetei tudományos kutatásokkal foglalkoznak; így a hegységek elnevezésével s e nevek magyarázásával; magasságmérésekkel, botanikával, erdészeti tanulmányokkal, geológiával és meteorológiával. Csodálkozással olvassuk a club által kiadott, kezdeményezett vagy segélyezett művek jegyzékét. Igen érdekesekek az alpesi botanikus-kertek, melyeket a club alkotott; ezek közt a turini osztály kertje a legszebb

a Szent Bernát-hegyen, meiyet Chanoix abbé után La Chanousiának neveznek. A turini kapucinusok botanikusok kertje nemsokára egész alpesi erdő lesz.

A club meteorologiai megfigyeléseit már alakulásakor megkezdette, s midőn Francesco Denza páter az olasz meteorologiai társaságot megalapította, kiterjesztette s behálózta a club hegyeit megfigyelő állomásokkal, s karöltve e társasággal, a legszeb eredményeket érte el. A Monte Rosán levő observatorium (Regina Margherita) Olaszország egyik legkiválóbb intézete szintén a C. A. I. alapítása.

Majd ifjúsági turistasággal foglalkozik az emlékkönyv, melylyel szintén hatalmas eredményeket érnek el ma, s legszebb reménységgel vannak a jövőre.

A club első téli sportolója *Martelli és Vaccarone* volt, kik 1874 telén Castagneri vezetővel az Uja di Mondeone hegyet mászták meg. A nyolcvanas években több téli nagy kirándulást terveztek. Legnagyobb szabású a Sella testvéreké, kik a Mont Blanc-on másztak keresztül; a téli sport a si térfoglalásával vett nagyobb méreteket. A si első apostola Olaszországban *Adolfo Kind* volt, s e sport elterjedésében az ismert olasz hegy-mászónak *Adolfo Hesznek* is nagy érdeme van, ki a *Bolletinoban* kiváló munkásságával ismertté tette nevét.

Az C. A. I. első folyóirata a „*Bolletino*“ volt, mely évente háromszor jelent meg; 1882-ben a közlendőkre nem lévén elégséges ez organum, kezdik a „*Club Alpino Italiana Rivista Mensile*“ havi folyóirat kiadását; e bőséges tartalmu, fényes kiállítású folyóiratban igen sok tudományos és értékes dolgozat van közölve a világ minden részéről. Egyéb kiadványaival együtt e folyóirat a club ragyogó hazaszereteten, áldozatkészségen nyugvó hatalmas munkásságát dicséri. A kiváló tudós, Róma díszpolgára, Gregorovius mondása: „hogy az olasz nemzet ragyogó

szelleme erővel és szépséggel teljesebben újból meg fog jelenni" — ma beteljesedett a C. A. I. munkássága által.

Művük még különböző kimutatásokat, statisztikai adatokat tartalmaz. A C. A. I.-nak 73 osztálya van 9036 taggal, s 50 év alatt 1.530,570 lírát fordított alkotásokra.

Szükségesnek tartom az album előszavából *Lorenzo Camerano* jelenlegi elnökének a C.A.I. céljaiként leszögeezett programját szószerint közölni: „A nemzetnek testi és lelki nevelése, a tudomány gyarapítása, s

területének növekedése legelőkelőbb célja a C.A.I.-nak“.

Egyesületünk alakulása óta szívélyes baráti és csereviszonyban áll a *Club Alpino Italiano*-val. Az elnöki programnak beteljesedését — bár a dicsőség egészen az övék, de mert a tudományos eredmények mindnyájunké, — szívünkéből óhajtjuk; haladjanak erős szívvel, lelkesedéssel, szerencsésen tovább utjokon.

Vajha a szép példa meghihetné és hasonló céltudatos munkára sarkalná ami széthúzó társadalmunkat is!

Köpeczi Sebestyén József.

		<h2>EGYESÜLETI ÉLET</h2>		
---	---	--------------------------	---	--

Az E. K. E. választmányi ülése.

Február hó 10-én az E. K. E. központi választmánya rendes havi ülést tartott. Jelen voltak: Baumann László, dr. Deák Albert, Dávid Béla, dr. Eisler Mátyás, dr. Gámán József, id. Gáspár Gyula, dr. Haller Gusztáv polgármester, Incze Gerő kuriai bíró, dr. Kosutány Ignác, dr. Márki Sándor, Orosz Endre, Pálffy Ernő, dr. Szádeczky Lajos, dr. Szádeczky Béla, Sárdy Lőrinc, ifj. dr. Szentkirályi Ákos, K. Sebestyén József, dr. Török Imre, Werger István és M. Kovács Géza főtítká. — Elnökölt dr. Szádeczky Lajos alelnök, jegyzett K. Sebestyén József jegyző. Elnöki alelnök üdvözölte a szép számban megjelent tagokat, kiemelve azokat, kiket a közgyűlés újonnan választott meg az igazgató választmány rendes tagjává. Üdvözölte dr. Haller Gusztáv polgármestert, ki most vesz először részt az egyesület hazafias munkájában. Választmány éljenzéssel fogadta az elnöki kijelentéseket. Elnök jelenti, hogy gróf Lázár István akadémizációja miatt nem jelenhetett meg a gyűlésen. Elmaradásukat kiemelték még dr. Jékey Dániel és

Tanács József. Tudomásul szolgál. Felolvasták a megelőző ülés jegyzőkönyvét, melyet észrevétel nélkül hiteltelítették. Ezután főtítká tett jelentést az egyesületi iroda félhavi munkájáról és a múlt hó 25-én tartott közgyűlés lefolyásáról. Elnök indítványára, a jelentés jóváhagyó tudomásul vétele után a választmány Kolozsvár város tanácsának jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a közgyűlési terem átengedéseért. Főtítká felolvasta József kir. herceg egyesületi védőnek és gróf Lázár István elnöknek az egyesülethez intézett távirati üdvözlését, melyeket a választmány örvendétesen vett tudomásul. A tárgysorozat rendjén határozatilag kimondták, hogy ifj. Keleti Lajosnak diapositiv lemezeket nem kölcsönözhet ki az egyesület, továbbá a Good Templar-rend segélykérését sem teljesíthetik. — Az Orsz. Túrista-szövetség alapszabályait javaslatlétél végett kiadta a választmány Merza Gyula főpénztárosnak. Ezután M. Kovács Géza főtítká tett jelentést az egyesületi muzeumnak múlt évi forgalmáról és arról, hogy Konnert Regina egy igen értékes

hordóhitelesítőt ajándékozott. A jelentést a választmány jóváhagyólag vette tudomásul és az ajándékozónak köszönetet szavazva, dr. Eisler Mátyás indítványára határozatilag kimondották, hogy az egyesületi gyűjtemények állapotáról a közgyűlésnek jövőre külön alakítandó bizottságok tegyenek jelentést. Több új tagnak fölvétele után az ülés este 6 órakor véget ért.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület Torda-Aranyos vármegyei osztályának megalakulása. Igen népes és mindvégig lélekemelő hatású gyűlés keretében alakult meg február hó 22-én délelőtt az Erdélyi Kárpát Egyesület Torda-Aranyosmegyei osztálya.

Az alakuló gyűlés a vármegyeház dísztermében folyt le és nagy számban megjelentek élén Torda társadalmi életének vezetői között ott láttuk dr. Betegh Miklós főispánt, dr. Horváth Miklós alispánt, Zilahi Sebestyén Andor polgármestert, dr. Balás Elemér törvényszéki elnököt stb. és dr. Betegh Miklósné önnagyságával nagyszámban hölgyeket is.

Dr. Balás Elemér kir. törv. elnök nyitotta meg a gyűlést és mint a kiküldött szervező bizottság elnöke hatalmas, nagyhatású s a hallgatóságot egészen magával ragadó gyönyörű beszéddel mutatott rá az E. K. E. osztályalkotási akciójának fontosságára, kulturális és nemzetgazdasági szempontokból való jelentőségére. Vázolta a szép célnak kiviteli módzatait és eszközeit. Torda-Aranyos vármegye igen gazdag természeti szépségekben és a tordai E. K. E. osztályának lesz fontos hivatása e természeti szépségeknek feltárása és kultiválása. Különösen nagy hatású része volt beszédének az, amikor a természet gazdagságát, éltető erejét, vonzó hatását fejtegette, mondván: „... A haldokló télnek határán, a rügyfakasztó tavasz küszöbén érezzük, hogy eljött az élet, az alkotás ideje. Maga a természet ösztönöz, hívogat, hogy látogassuk meg őt,

vonz kebelére, hogy elzarándokoljunk hozzá, ahhoz az örök forráshoz, hol testünket, lelkünket felüdíthetjük s valóban új életet nyerünk. Az alakulás célja tehát az, hogy a természet értékeit megbecsülő társaságban keressük fel az élet forrásait. E végből szükséges, hogy a megszűnt E. K. E. osztály újból megszülessék. Meghívjuk tehát Önöket az újjáélesztés bölcsőjéhez. Kérem Önöket, fogjunk kezét mindnyájan s adjanak nekünk erőt ahhoz, hogy a kitűzött nemes szent célt minél tökéletesebben szolgálhassuk s evégből lépjenek be minél többen a tagok sorába.”

Lelkes taps és éljenzés zúgott fel a szép beszéd után, majd dr. Balás Elemér felfüggesztette a gyűlést arra az időre, a míg a jelentkező tagok az íveket aláírják s a kandidáló bizottság megejti a jelöléseket. Szünet után az újból megnyitott ülésen bejelentette dr. Balás elnök, hogy összesen 73 új tag lépett be a tordai E. K. E. osztályba s különösen kiemelte, hogy már maga ez a tekintélyes számú belépés is garanciája a sikernek

Ezután dr. Horváth Miklós alispán előterjesztette a kandidáló bizottság határozatát, amelyet a gyűlés egyhangú lelkesedéssel tett magáévá és ehhez képest az E. K. E. osztály elnökségét és választmányát választásaival a következőleg alakította meg:

Díszelnökök: Dr. Betegh Miklós, dr. Horváth Miklós.

Elnök: Dr. Balás Elemér.

Aelnökök: Dr. Betegh Miklósné, gr. Bethlen Sándorné, Bárdos Ádám, Retezár Gerő, Téglás István, Zarándy K. Lipót, Ercsényi Béla, Fekete Ferenc, Z. Sebestyén Andor, Erdélyi Elemér, Gruber József, Boér Kálmán.

Titkár: Papp Domokos.

Jegyzők: Fogarasi Géza, Nagy Lajos.

Pénztáros: Darkó Aladár.

Ellenőr: Bocsánczy András.

Osztályorvosok: Dr. Nappendruck

Kálmán, dr. Blaha Gábor, dr. Fodor Mózes, dr. Nagy Lajos.

Osztálymérnök: Gyurcsó József.

Jogtanácsos: Dr. Fried Farkas.

Választmányi tagok: Dr. Balás Eleménné, dr. Szenkovits Aurélné, Lázár Simonné, dr. Vertán Endréné, Bodor Ákosné, Gruber Józsefné, Boross Elek, dr. Wolff Gyula, Lőrinczy Dénes, Jancsó Gy., Péter Antal, dr. Hampel Endre, dr. Páll Gábor, Farkas Sándor, Csegezy Gyula, Vajna Vince, dr. Dézsi Ferenc, Héczey Lajos, Gegesi Árpád, Bersán Aurél, dr. Vertán Endre, Dobieczy Sándor, Tósa László, Bodor Ákos, Bors Mihály, Polónyi Sándor, Némethy József, Bornemissza Gyula, Taszler Rezső, Mayerffy György.

Dr. Balás elnök meleg szavakkal üdvözli a megválasztottakat s különösen kiemeli, hogy az új osztály-

nak nemcsak dísz és fényt, de serkentő, morális erőt ad az a körülmény, hogy a vármegye főispánját és alispánját díszelnökeikül tisztelheti és az ő pártfogásukat élvezheti.

Dr. Betegh Miklós főispán úgy a maga, mint dr. Horváth Miklós alispán díszelnök társa nevében felszólalásában köszönetet mondva megválasztásukért, kijelenti, hogy készséggel fogják az osztályt működésében támogatni és valamint minden hasznos közügy, úgy a magyar turisztaságot szolgáló E. K. E. osztály is számíthat meleg támogatásukra. A főispán szép beszéde lelkes éljenzést váltott ki.

Dr. Balás Elemér osztály-elnök ezután a megalakulást enunciólva s Isten segedelmét kérve az osztály működésére, az alakuló gyűlést be-
zárta.

B. E.

KÜLÖNFÉLÉK

Miért fehérebb a hóval fődött téli táj a ráboruló felhős égboltnál? Ezt a kérdést *Filehne W.* német fizikus különböző kísérletek és megfigyelések segítségével iparkodik megmagyarázni. Abból indul ki, hogy a tájat fődő hó nem lehet fehérebb a felhőnél, mert hiszen ez utóbbi adja a megvilágítást szolgáló fény mennyiséget. Szellemes kísérlete alapján úgy magyarázza a dolgot, hogy a téli felhőzet nem oly egyöntetű szürke, aminőnek látszik, hanem igen sok helyen erősen világító rések vannak rajta. Ezeket a réseket azonban mi a szürke részletek behatása következtében szintén szürkének látjuk.

Menke viszont úgy véli, hogy szemünk ideghártyájának más helyén vesszük föl a horizont fölötti s más a horizont alatti tájrészleteket; innen az eltérés.

Mi pedig talán csak arra tegyük figyelmessé ezt a jelenséget tanulmá-

nyozó derék német bűvárokat, hogy a hó még éjjel is világít, még borús égbolt mellett is. S talán nem csalódunk, ha az örök hóval borított ormok különös derengő hófényét is ide tartozó, de a fönti magyarázatokkal szintén egyáltalán meg nem oldott problémának tartjuk. G. E.

A színes fényképezés terén, ha nem is valami kiváló jelentőségű haladást, de legalább egy kis — de biztos — lépést észlelhetünk. Az autochrom lemezeknek ugyanis több nevezetes gyöngéjük volt (illetve részben még mindig megvan ugyan, de már csaknem minimális mértékben).

Az említett lemezeknek egyik nagy hibájuk volt, hogy még napsütésben is aránylag hosszú kinntartásra (expositió) szorultak. Ennek egyrészt a rövid pillanattörlvételek lehetetlensége, másrészt a képen az a hiba járt nyomában, hogy míg a verőfényes részletek jók voltak, az árnyékosak feke-

tés szint öltöttek. Rájöttek, hogy ennek az emulzió túl érzékenysége az oka, illetve mert a redukálódott ezüst sokkal apróbb szemecskékben válik ki s ez pedig természetesen befolyásolja a színek megfelelő képződését. Ma már egyszerűen kevésbé érzékeny autochrom-lemezeket gyártanak.

Ez úton azonban — ugye-e? — tétézve lett az a hiba, hogy az autochrom-lemezek nem elég érzékenyek. Ennek helyreütése céljából vegyi eljárásokat is eszeltek ki (pinachrom oldatban utánérzékenyítés) de miután ez nagyon körülményesnek mutatkozott, megfelelőbbnek tartották egyszerűen a tárgylencsék fényerősségének fokozását, valamint a lencsék nyílásának megnagyobbítását. Erre a célra most teljesen megfelelőknek látszik pl. a Zeiss-féle $f:3.5$ nyílású Tessar.

Ezeket a materiális javulásokat kívül pedig — úgy látszik — az amatőrök is jobban beleszoktak a színes fényképezésbe s bizonyos érzékük fejlődött ebben az irányban is, úgy, hogy most már szinte tökéletes főlvételeket is láthatunk, amelyeken a természetes színek lehető hű mását találjuk. S miután az újabb színes fényképek áttetszőbbek is, vetítés céljaira is alkalmasabbak. GÉ.

A drótnélküli távírás turista célok szolgálatába akkor fog szegődhetni, amikor az elektromos hullámok fölfogására szolgáló antennákat (igen hosszú fémrudak) nélkülözni tudjuk.

Első lépésnek tekin'hetjük ebben az irányban Landry készülékét, aki egy kényelmesen zsebben hordozható, telefonhoz hasonló szerkezetet konstruált, amelynek kezelését is fölötte egyszerűnek mondják.

A mikor Landry találmányát bemutatta, Párisban akkor is föl tudta fogni az Eiffel toronyról küldött jeleket, amikor készülékét vasuti sínrel, függönyrúddal, vagy legalább egy automobillal kapcsolhatta össze. Még érdekesebb, hogy 50 km. távolból is vett föl jeleket, ha készülékét egy földbe dugott ásóval kapcsolta össze.

Nem szükséges itt külön is kiemelnünk, mily nagyjelentőségű dolog lenne, ha a magas hegyi túrára olyan fölszereléssel indulhatna a hegymászó, hogy szükség vagy veszély esetén távírás útján közölhetné a bajt, vagy esetleg hírt adhatna így valamely érdekes természeti tüneményről, amelyet ily módon pontosabban lehetne megfigyelni. GÉ.

